

Mandaülera sembla tractar-se d'un mot tortosí que signifiqui 'llevadora improvisada' (cita en *AlcM*): si és així podria ser alteració d'un **mandadudera* derivat de *mandadura* 'acció d'enviar a buscar'; però és inútil entrar en més detalls i explicacions mentre no consti bé el significat i forma exacta del mot (amb el qual hauria pogut combinar-se un **madronera* derivat de MATRONA.

Mandat, mandatari, V. manar Mandibula, mandibular, V. menjar

MANDIL o *manil* o *baniu* o *blanieu*, 'regalèssia de muntanya', mot alt-aragonès, gascó pirinenc i potser ribagorçà, d'origen incert, probablement pre-romà pirenaiç: potser d'un bascoide MENDI-ILE (pròpiament 'peluix de muntanya', basc *ile* 'pèl', 'llana').

A l'Alt Aragó és un mot propi de la Vall de Gistau: Casacuberta va anotar *mandil* a Gistaín (BDC XXIV, 174) i jo a San Juan de Gistau (1965), però a Plan, Bielsa, Echo i Ansó ja usaven llavors *regaliz(ia)*; i el mateix vaig constatar jo a la Vall de Tena (a Oz no recordaven res semblant a *mandil*, 1966). A la banda gascona es manté molt més ferm: és *blaniu* a tota la Vall d'Aran, de dalt a baix (pron. *blanièu*, com és normal, des de Bossost per amunt), Cor. (*Voc. Ar.*, 26); *banieü* a Luixon, *banieü*, *banèu* i *baneytch* a la Vall de Cautarés, *baneytch* a Ossau i *banet* en bearnès comú; veg. encara algunes altres dades locals del gascó pirinenc, en Rohlfs, *Le Gc.*, § 12.

El 1938 (veg. *Top. Hesp.*), vaig cridar l'atenció a Rohlfs sobre la importància de la forma alt-aragonesa per al problema etimològic. I aquest s'hi ha adherit, en la 2.ª ed. del seu llibre (§ 17). Hi afegeix *mandil* a Bielsa i *Mandiles* NL a Panticosa. En particular són importants les variants *magnieu* de la Vall d'Aura i *amanèich* de tota la Vall d'Aspa. Vegeu ací (vol. I, 838b53ss.) un atansament incert. Ara he d'afegir que hi ha un petit massís muntanyós força destacat, dit *Manil* a l'Alta Ribagorça: me l'assenyalaven al Sas de Cornudella prop de la partió de Sarradui, i a Iscles, al Nord de Santa Quitèria (1957): crec que es tracta dels dos vessants d'una mateixa muntanya, i a Iscles no sabien que fos nom de planta ni què significa, però és un paratge on certament s'hi fa regalèssia.

Que -ND- es conservi en aragonès i que passi a -n- en català i gascó és normal. Una -n- intervocàlica gascona, en efecte, no pot venir d'una -n- simple etimològica, però és normal que surti de -ND- o de -NN-; la -y d'Aran, Luixon i Cautarés surt certament de -L-. D'altra banda tan fàcil és que M-N es dissimili en B-N com que es produeixi una assimilació en sentit contrari. La -l- aranesa darrere *b-* podria ser deguda a una contaminació de BLANDUS 'bla', gascó *blan* i *ablani* (el gust i la tija de la regalèssia són suaus), o bé (o tot alhora) per una repercussió de la líquida etimològica final; mentre que el *banieü* de Cautarés i les formes bearneses tenen *ba-* sense aquesta *l* afegida. Així, doncs, arribaríem a una base comuna *MANDÏLE o *BANDÏLE.

No s'ha examinat, i convindrà fer-ho més detingu-

dament, la possibilitat que es tracti d'un bascoide *MENDI-LE en relació amb el basc comú *mendi* 'muntanya', cf. el nom francès (i català) *régisse de montagne*; -LE seria un sufix (que apareix en altres elements bascoïdes) o bé més aviat es tractaria d'un compost format amb el basc *ile* 'pèl', 'llana', 'pèl del porc': com qui diu 'peluix de muntanya'. Quant a la forma bearn. *banet/baneytch* la seva terminació suposa fonèticament -ELLU: seria un dim. romànic MENDI-LE-ELLU amb la -L- interna eliminada per dissimilació?, cf. el nom de *Viella* i els seus homònims gascons provinents de *Vila-(vi)elba*.

Mandil, mandilada, V. manil

Mandiletkos maestr. 'encàrrecs, comandes', sembla ser derivat de MANDARE 'manar, enviar', però més aviat que alteració d'un aragonesisme o castellanisme (*mandadefjos*?) semblaria més fàcilment explicable com a mossàrab en -ARICIUM (o -ATICIUM). La -tx- llavors s'explicaria per sí sola. I la *é* tant podria ser resultat d'una *ī* alterada per l'emfàtica aràbiga precedent, com la *ī* corresponent a l'it. -ereccio, oc. -aretz, cat. *Barcarès* etc.

Mandilona, V. manil Mando, mandó, V. manar Mandó i mandós, mena de raïm negre molt abundant: sembla ser alteració fonètica d'*abundor* i *abundós* (o bé extrets tots dos d'aquest) *Mandoble, V. mà*

MANDOLA o MANDOLINA, de l'it. *mandòla*, *mandolina*, provinent del ll. PANDŪRA, i aquest del gr. *πανδούρα* 'instrument de tres cordes': la *m-* resulta de *b-* per assimilació de nasals, i *b-* surt de *p-*, sigui per influència aràbiga o del baix grec. □ 1.ª doc.: *bandola*, 1803, Belvitges, i 1858, *DAmen.*; *bandolf*, *DAmen.*; *mandola*, S. XVIII, mall. (*DAG.*); *mandora* (1868, *SLitCosta*). Per a l'etimologia, veg. BANDOLA (*DCEC/DECH*) amb bibliografia (alguna dada més en Giese, *Litbl.* LIV, 248, però no existeixen les dificultats que ell creu veure-hi).

Mandolla, V. manoll (MA) Mandonguilla, del castellà *albondiguilla* (ALBÓNDIGA, *DCEC/DECH*), influenciat per MONDONGO *Mandora, V. mandola Mandós, V. mandó Mandovella, V. manuela (MÀ)*

MANDRA, 'persona peresosa' i 'peresa', probablement pres de l'it. *mandra* o *màndria* 'ramat', que en el parlar familiar i en els dialectes ja pren el sentit de 'poltró, dropo', de primer referint-se despectivament a gent moltonenca o que es comporta amb la inèrcia d'ovelles; en italià el mot prové del gr. *μάνδρα* 'jaça de bestiar', 'establa'. □ 1.ª doc.: 1695, Lacav.

Se'n serveix per explicar *peresa* i derivats (i des de la lletra *m-* hi remet): «PERESÓS, *mandre*, piger, desidiósus ---», «PERESOSAMENT, ab peresa, *mandrament*», «PERESA, *mandreria*, pigrítia ---»; de Lacav. passà al *DTO.* de 1757, al Belv., el Lab. etc. *Mandreria* que després s'ha usat tan poc figura com «*mandreria*, haro-